

Olli Mäenpää

22.5.2026

Lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laeiksi Syyttäjälaitoksesta annetun lain ja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annetun lain muuttamisesta (HE 77/2026 vp)

Esityksen pääasiallisena tarkoituksena on täydentää rikosasioiden tietosuojadirektiivin voimaansaattamista. Tässä tarkoituksessa Syyttäjälaitoksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset rekisterinpitovastuun täsmentämisestä ja ylimääräisistä suojatoimista, joilla huomioitaisiin rekisteröityjen suojaan ja tietojen käsittelyyn liittyvät riskit perusoikeusherkässä sääntelykontekstissa. Lisäksi oikeushallinnon tietovarantolaissa ehdotetaan säädettäväksi oikeushallinnon viranomaisten yhteisrekisterinpidosta ja tietojen luovuttamisesta oikeushallinnon tietovarantoon julkisuuslainsäädännön mukaisesti.

Esitys on valmisteltu huolellisesti ja asiantuntevasti. Selkeästi muotoillussa säännöksissä on myös asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen käsittelyyn liittyvät toimivaltaa, oikeudellista vastuuta, tietosuojaa ja julkisuutta koskevat näkökohdat.

Syyttäjälaitoksen rekisterit

Rekisteröinti ja rekisterinpitäjä

Syyttäjälaitoksesta annettuun lakiin ehdotetaan 1. lakiehdotuksessa lisättäväksi sisällöltään uudet 22 a – 22 d §:t, joilla täsmennettäisiin Syyttäjälaitoksen rekisterinpittoa. Syyttäjälaitoksen olisi 22 a §:n mukaan rekisteröitävä säännöksessä yksilöidyt rikosasiat niille varattuun käsittelyjärjestelmään. Syyttäjälaitos olisi rekisteröimiinsä rikosasioihin ja esitutkinta-aineistoihin sisältyvien henkilötietojen rekisterinpitäjä. Sääntely täsmentää perustellusti henkilötietojen käsittelyyn Syyttäjälaitoksessa kohdistuvia vaatimuksia.

Suojatoimet

Suojatoimien täsmentämistä koskevassa sääntelyssä veloitettaisiin huolehtimaan tarvittavista salassapitomerkinnoista rikosasioiden rekisteröinnin yhteydessä. Mikäli syyttäjien olisi välttämätöntä käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja, rekisteröinnin yhteydessä olisi lisäksi huolehdittava asianmukaisista teknisistä suojatoimista.

Todistajien ja tietolähteiden henkilötietojen käsittelylle ehdotetaan asetettavaksi rikosasioiden tietosuojalakia tiukempia vaatimuksia. Tämä on mahdollista rikosasioiden tietosuojadirektiivin määrittelemän kansallisen liikkumavaran perusteella ja rajoissa.

Suojatoimia koskevan sääntelyn täydentäminen ja tarkentaminen ehdotetulla tavalla pyrkii ottamaan huomioon arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyyn liittyvät erityisvaatimukset ja syyttäjien henkilötietojen käsittelyn vaikutukset rekisteröityjen perusoikeuksiin osana rikosprosessia. Kokonaisuutena arvioiden ehdotettu sääntely selventää nykytilannetta ja vahvistaa henkilötietojen suojaa. Direktiiviä tiukemmalle sääntelylle on esitetty hyväksyttävät ja aiheelliset perustelut.

Tietojen poistaminen

Niin ikään rikosasioiden tietosuojalain vaatimuksia täsmällisemmin säädettäisiin arkaluonteisten rikosasioita koskevien tietojen poistamisajasta. Rikosasiaa koskevat tiedot poistettaisiin 22 c §:n mukaan rikosasioiden käsittelyjärjestelmästä viimeistään kymmenen vuoden kuluttua siitä, kun asia on ratkaistu. Täsmentämisen tarkoituksena on varmistaa, että arkaluonteisten säilytysaika on oikeassa suhteessa kyseisten henkilötietojen käsittelytarkoituksiin.

Ehdotettua, tietosuojan kannalta varsin pitkää poistamisaikaa arvioitaessa on otettava huomioon rikosasioiden tietosuojalaissa säädetty ensisijainen yleinen velvoite, jonka mukaan henkilötietoja säilytetään vain niin kauan kuin on tarpeen käsittelyn tarkoituksen kannalta. Tätä velvoitetta tulee noudattaa yleisenä lähtökohtana. Tarpeellisuutta on lisäksi arvioitava vähintään viiden vuoden välein, jollei henkilötietojen säilytysajoista muualla toisin säädetä.

Ehdotettua kymmenen vuoden säilytysaikaa voidaan pitää poikkeuksellisen pitkänä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö huomioon ottaen. Siinä viiden vuoden säilytysaikaa on pidetty pitkänä (PeVL 13/2017 vp, s. 6). Pitkää säilytysaikaa voidaan kuitenkin tässä yhteydessä perustella oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon luonteella ja laajoilla käyttötarkoituksilla sekä virkarikoksille rikoslaissa säädetyillä vanhentumisajoilla. Sitä sovellettaessa on joka tapauksessa erityisen olennaista huolehtia tietoturvasta, tietojen käytön valvonnasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta (PeVL 28/2016 vp, s. 7).

Yhteystietojen luovutusrajoitus

Rikosasiaan liittyvien henkilöiden rikosasioiden käsittelyjärjestelmään rekisteröityjen yhteystietojen luovuttamista ehdotetaan rajoitettavaksi. Ehdotetuilla rajoituksilla 22 d §:ssä vahvistettaisiin erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden ja muiden rikosprosessiin liittyvien, uhkailulle alttiiden henkilöiden turvallisuutta. Rikosasioiden käsittelyjärjestelmään rekisteröidyn luonnollisen henkilön kotiosoitteen ja muun yhteystiedon saisi luovuttaa järjestelmästä ainoastaan viranomaisille syyttäjän tai muun viranomaisen lakisääteisen tehtävän hoitamiseksi.

Ehdotetun sääntelyn perusteena on osaltaan unionin tuomioistuimen uudempi oikeuskäytäntö ja varautuminen uhridirektiivin muutokseen.

Säännösehdotus rajoittaisi yhteystietojen luovuttamista rikosprosessin osapuolien suojaamiseksi laajemmin kuin julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan säännöksillä, joita voidaan pitää tässä yhteydessä etenkin tietosuojan näkökulmasta ongelmallisen suppeina. Kyseisiin yhteystietoihin ei kohdistu yleisön tiedonsaanti-intressiä. Myös tältä osin ehdotettua sääntelyä voidaan pitää tietosuojaa asianmukaisesti vahvistavana. Ehdotettu rajoitus ei toisaalta vaikuttaisi rikosasiaan liittyvien asiakirjojen ja muiden tietojen julkisuuteen tai salassapitoon, jotka määräytyisivät nykytilaa vastaavasti julkisuuslain säännösten mukaisesti. Ehdotettu luovutusrajoitus ei siten muodostuisi ongelmalliseksi myöskään oikeudenkäynnin julkisuuden kannalta.

Oikeushallinnon valtakunnallinen tietovaranto

Tietovarantolain 7 §:ään 2. lakiehdotuksessa ehdotettujen muutosten mukaan Oikeusrekisterikeskuksen lisäksi myös Syyttäjälaitos, tuomioistuimet, Oikeuspalveluvirasto ja Tuomioistuinvirasto olisivat oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiä siltä osin kuin on kyse henkilötietojen käsittelystä niiden lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi. Tarkoituksena ei ole muuttaa nykytilannetta, vaan se kirjattaisiin lain tasoisesti, mitä voidaan pitää oikeustilaa aiheellisesti selventävänä erityisesti toimivallan ja vastuun kannalta.

Lisäksi tietovarantolain 7 §:ssä määriteltäisiin rekisterinpitäjän vastuut henkilötietojen paikkansapitävyydestä ja täsmällisyydestä. Tältä osin ehdotettu sääntely muuttaisi nykytilannetta, sillä rekisterinpitäjän velvollisuudet kohdennettaisiin yhteisrekisterinpitäjiin. Kohdentaminen täsmäntäisi erityisesti tuomioistuinten, Syyttäjälaitoksen ja Oikeuspalveluviraston vastuuta, ja sen mukaan vastuu kohdentuisi niihin yhteisrekisterinpitoon osallistuviin toimijoihin, jotka tosiasiallisesti pystyvät huolehtimaan tietosuojajavelvoitteista. Vastuun kohdentamista täsmäntävää sääntelyä voidaan pitää välttämättömän yhteisrekisterinpidon luonteen sekä yksilön henkilötietojen suojan kannalta. Tältä kannalta on myös perusteltua, että Oikeusrekisterikeskus vastaisi nykyiseen tapaan sellaisista tietovarantoa koskevista rekisterinpitäjän tehtävistä, joita ei ole jaettu rekisterinpitäjien kesken.

Tietovarantolain 14 §:ää ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että tietovarantolain säännökset eivät rajoita oikeushallinnon viranomaisen oikeutta luovuttaa tietovarantoon tallentamia tietoja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain ja oikeudenkäynnin julkisuutta koskevien säännösten nojalla. Täsmennystä voidaan pitää perusteltuna, sillä voimassa olevan 14 §:n 1 momentti jättää päätöksenteon tältä osin Oikeusrekisterikeskuksen vapaaseen harkintaan, mikä on ongelmallista julkisuuden perusoikeussuojan kannalta.